

СТАНОВИЩЕ
на
СВЕТИЯ СИНОД НА БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА –
БЪЛГАРСКА ПАТРИАРШИЯ

ОТНОСНО

Национална стратегия за детето 2019-2030 г.

*„Ако се не обърнете и не станете като деца,
няма да влезете в царството небесно.”*

(Мат. 18:3-4)

Св. Синод на Българската Православна Църква-Българска Патриаршия (БПЦ-БП) призовава за цялостна редакция на Националната стратегия за детето 2019-2030 г. (НСД 2019-2030 г.). Светата ни Църква, като грижовна майка, се отнася с особено внимание към българските деца и желае да съдейства за тяхното по-добро настояще и бъдеще. Св. Синод счита, че приоритетите в конструирането и прилагането на всяка бъдеща стратегия в тази сфера трябва да се отнасят до:

- > опазване живота, здравето и добрите условия за развитие на детето;
- > съхраняване на невинността на детското съзнание и повишаване на моралния капацитет и добродетелността на подрастващите;
- > поощряване на ученолюбието и трудолюбието у децата;
- > всяческо подпомагане на семейството като най-присъща среда и авторитетен институт за отглеждане и възпитание на детето.

Доколкото целта на НСД 2019-2030 г. „е създаване на **визионерски документ**” относно държавните политики, свързани с българските деца, „който да задава посоките на развитие през следващите дванадесет години” (с. 4, НСД 2019-2030 г.), Св. Синод на БПЦ-БП счита за свой дълг да отправи своя апел към Министерския съвет на Република България за нейното преразглеждане, коригиране и допълване в следните аспекти:

- I. Съобразяване с актуалните проблеми на българското дете и българското общество, оставащи все още неразрешени, въпреки прилагането на Националната стратегия за детето 2008-2018 г.

- II. Защитеност на детето и неговия живот от момента на зачатие до му.
  - III. Преодоляване на изострящия се проблем с детското насилие; с непрекъснатото увеличаване на наркотичната и други зависимости сред децата (срв. с 9-10, НСД`2019-2030 г.)
  - IV. Грижа за правилното и цялостно възпитание на детската личност. Осигуряване на качествено и многостранно образование.
  - V. Защитеност на традиционните ценности и устои на българското семейство.
- VI. Защитеност на родителите и техните родителски права.

VII. Съобразяване с нагласите и потребностите на българското общество и елиминиране на неприложими в българските условия чужди практики и политики по отношение на детето и семейството.

ПО АСПЕКТ I - Съобразяване с актуалните проблеми на българското дете и българското общество, оставащи все още неразрешени, въпреки прилагането на Националната стратегия за детето 2008-2018 г.

Препоръчваме да се обърне внимание на факта, че в предходната Национална стратегия за детето 2008-2018 г.

„**Оперативните цели са формулирани секторно, като адресират:**

- намаляване на детската бедност и създаване на условия за социално включване на децата;
- осигуряване на равен достъп до качествена предучилищна подготовка и училищно образование на всички деца;
- подобряване на здравето на децата;
- насърчаване на участието на децата при формиране и изпълнение на политики, свързани с техните права и отговорности.” (с. 6, НСД`2019-2030 г.)

Но тези оперативни цели и координацията по тяхното постигане не са намерили задоволителна реализация (с. 7, НСД`2019-2030 г.). Нещо повече, в горните цели, както и в целите на НСД`2019-2030 г. **липсват приоритетни цели и задачи, свързани с подобряване на духовно-нравственото състояние на българското дете, което без съмнение е важен фактор** в „подобряването на качеството на живота на детето” (с. 7, НСД`2019-2030 г.). Този съществен пропуск трябва да бъде отстранен в

новата стратегия, която не следва да се ръководи едностранчиво от принципа за борба с „риска от бедност, като основен измерител за подобряването на качеството” на детския живот в България.

ПО АСПЕКТ II - Защитеност на детето и неговия живот от момента на зачатията му

Св. Синод приветства положителното послание, заложено в НСД 2019-2030 г. за „право на живот, оцеляване и развитие” на детето (с. 11), но счита, че е подходящо в този документ да бъдат допълнени текстове, които да поощрят инициатива за реформа в българското законодателство с оглед на това да бъде защитен от държавата животът на детето още от момента на неговото зачатие. Това се налага и от факта, че в с. 13 на новата проекто-стратегия се твърди, че жизненият цикъл „следва етапите на детското развитие от началото на бременността до навършването на 18-годишна възраст на детето и позволява да бъдат идентифицирани рисковете и заплахите за детското развитие, спрямо които би трябвало да бъде мобилизирана необходимата публична подкрепа и ресурси.” Следователно, ако по задоволителен за всички страни начин бъде преодоляно противоречието в българското законодателство и в НСД 2019-2030 г. по отношение на узаконеността на аборта и правото на живот на детето във всичките му жизнени цикли, обществото ни и в частност българските деца ще получат нов шанс за пълноценно съществуване и благословен напредък, а обществото ни – възможност за преодоляване на демографската криза. **В този смисъл НСД 2019-2030 г. трябва да включи в своите рамки жизненият етап на детския живот от зачеването до 0 г. (срв. с. 13, НСД 2019-2030 г.)**

Св. Синод на БПЦ-БП категорично отстоява опазването на най-великия Божий дар – човешкия живот, здравето и целостта на личността, като се противопоставя на всичко: което руши божествения ред в света; което води до духовна и телесна смърт; което обезобразява човешката природа; което заличава българската нация. Никаква причина, освен най-тежки и необратими заболявания на майката като остро изразена олигофрения, придружена с инвалидност и фатална недостатъчност на органните функции (непозволяващи пълноценното износване на дете), или напр. малформативни отклонения при самия плод като аненцефалията (заченато дете без глава), които правят по-нататъшния му живот и развитие невъзможни, не може да оправдае разрешеното от държавата и планирано унищожаване на детски живот в утробата на майката с голям риск за нейния живот и третирането на убитите деца като „болничен отпадък”.

Това се признава и от Всеобщата декларация за правата на човека (ВДПЧ), Международния пакт за граждански и политически права (МПГПП) и много други международни документи. „Правото на живот е присъщо на човешката личност” (МПГПП, ч. III, чл. 6, т.1). „Всеки има право на живот, свобода и лична сигурност” (ВДПЧ, чл.3). „Никой не трябва да бъде подлаган на изтезания или на жестоко, нечовешко или унижително третиране” (ВДПЧ, чл.5). „Никой не може да бъде подлаган на мъчение или на жестоко, безчовечно или унижително третиране или наказание.” (из МПГПП, ч. III, чл.7). „Никой не трябва да бъде подлаган на произволна намеса в личния му живот” (из ВДПЧ, чл.12).

Св. Православна Църква подпомага, пази, благославя и освещава човешкия живот. Така също и държавата е призвана непоколебимо да го защитава във всеки негов етап от самото му зачатие.

ПО АСПЕКТ III - Преодоляване на изострящия се проблем с детското насилие; с непрекъснатото увеличаване на наркотичната и други зависимости сред децата (срв. с 9-10, НСД 2019-2030 г.)

Този проблем все още не намира качествено и трайно решение от страна на държавата, поради което Св. Синод повтаря своя дългогодишен призив за **отделяне на специално внимание и държавни средства за всеобщо духовно-нравствено възпитание и образование на децата и учениците в България, което изисква и законодателни промени в сферата на образованието.** Убедени сме, че възпитаването и образоването на подрастващите поколения у нас ще бъде плодотворно, ако е в духа на традиционните общочовешки ценности и ако зачита високите идеали на християнската нравственост и духовност. **По-успешно е да се работи по превенция на детското насилие чрез преподаване на християнските добродетели *кротост, милосърдие, любов към ближните*, отколкото по преодоляването на разрушителните последици от вече извършеното насилие.** По-правилно е да се говори на децата и учениците, че алкохолът, никотинът и наркотиците категорично трябва да се избягват, а не, че могат да се ползват „умерено” или че има „леки” наркотици като марихуаната, които в малки дози „не вредят”.

ПО АСПЕКТ IV - Грижа за правилното и цялостно възпитание на детската личност. Осигуряване на качествено и многостранно образование

Проекто-стратегията следва изрично да включи към измеренията на ранното детско развитие (с. 69, НСД 2019-2030 г.) духовно-нравственото

развитие, без което всички останали измерения на детското израстване не биха могли да бъдат пълноценно разгърнати.

Във връзка с АСПЕКТ III Св. Синод на БПЦ-БП настойчиво препоръчва българската държава да възприеме като приоритет в своята образователна политика духовно-нравственото ограмотяване и възпитание на децата и учениците в България. Това възпитание трябва да е съобразено с традиционните ценности на българското общество и с исконното право на родителите да възпитават децата си, бидейки най-непосредствен и незаменим авторитет в живота на детето. Качеството на детския живот твърде много зависи от възможността детето да получи устойчива ценностна система и жизнелюбив светоглед. Така например, считаме, че е по-правилно подрастващите поколения да бъдат възпитавани относно ценността на истинската любов, а не за сексуалността, изведена вън от контекста на любовта. Така също на младежите и девойките следва да се преподава, че най-добрата контрацепция е въздържанието в интимния живот, съответно на възрастта и семейния им статус, а не сексуалната вседозволеност при употребяване на контрацептивни средства преди и извън брака. По-хуманно и съответстващо на божествения закон е да се говори на децата и младежта за ценността на живота, брака и детерождението, отколкото да им се внушава, че забременяването е лесно отстранимо, че абортът е суверенно право на майката или че двама или повече души могат да живеят без брак и да съжителстват на семейни начала, включително и ако са от един и същи пол.

В НСД 2019-2030 г. трябва да бъдат преосмислени принципите за ранно сексуално обучение в и извън училищата (с. 25 / Очаквани резултати, т. 2). Програмите, свързани със „здравословен начин на живот, сексуално поведение и здраве“ на децата в предучилищната група и училище, не бива да се връчват в ръцете на държавни служители, на неправителствени организации (често про-LGBT ориентирани НПО) и на „педагози“ със съмнителни убеждения без да е поискано изричното съгласие на родителите. Защото в световен план все повече нараства процентът програми, които включват поощряване на сексуалната разкрепостеност, алтернативните сексуални ориентации, експериментирането в сферата на интимния живот, промяната на пола и абортите. Тенденцията за развърщане на детското съзнание трябва да бъде преодоляна чрез оздравяване на възпитателните методи и образователните съдържания, както в семейството, така и в училището.

Качественото и многостранно образование за всички деца трябва да включва задълбоченото познаване на св. Православие като традиционно

вероизповедание, исторически, националноформиращ и културоопределящ фактор в развитието на България.

Затова настояваме в НСД 2019-2030 г. да бъде заложена стратегическата цел предметът *Религия* да бъде включен в Раздел А на учебния план – ЗУЧ (в задължителните учебни часове), а не да е само част от ИУЧ (избираемите учебни часове) и ФУЧ (факултативните учебни часове). Чрез религиозното образование в детските градини и училищата се образуват не само умовете, но и сърцата на най-малките членове на нашето общество. Това ще рече, че заниманията по *Религия* (в частност: *Християнство-Православие*) откриват на децата святата тайна за това, че човекът е създаден по Божий образ, и че да се образуват, означава те да се развиват не само интелектуално, но и да се усъвършенстват във вяра, надежда, любов, добротворство и благочестие. Това е и трябва да бъде най-висшата цел на всяко образование, на всяка образованост – образът на човека да се уподоби на Първообраза на своя Създател.

„Величието и същината на човека ... лежи в божествената красота на неговата човечност и във величието на неговия богоподобен и безсмъртен дух” (Архим. Борис, по-късно Неврокопски митрополит. „Кризата в нашето училище”, 1928 г.).

Областите на въздействие и стратегическите цели в НСД 2019-2030 г., част от които е качественото образование за всички деца (с. 22), не биха могли да бъдат пълноценно обгрижени и реализирани без превръщането на религиозното образование в задължително за всички деца (с възможност за вътрешен избор между няколко направления в зависимост от възгледите и вероизповеданието на семейството и детето). НСД 2019-2030 г. е призвана до подпомогне българските деца да се възпитават, образуват и израстват в *„любов, радост, мир, дълготърпение, благодат, милосърдие, вяра, кротост, въздържание”* (Послание на св. ап. Павел до галатяни, 5:22-23) като изиска от българската държава необходимите в тази насока законодателни промени.

По същата причина в таблицата на с. 65 от НСД 2019-2030 г. светата Българска Православна Църква-Българска Патриаршия, предполагаемо с други духовни институции (съобразно вероизповеданието на детето и родителите му), следва да бъде включена като доказан положителен фактор и градивен участник в ***„целевите, заинтересовани и засегнати групи и институции в процеса на развитие на живота на детето”***.

ПО АСПЕКТ V - Защитеност на традиционните ценности и устои на българското семейство

Воден от разбирането си за семейството като малка домашна църква (вж. Послание на св. ап. Павел до римляни, 16:4), имаща съответната йерархичност и вековно утвърдени в светото Православие отношения, права и задължения на родителите и децата, Св. Синод на БПЦ-БП настоява за това НСД 2019-2030 г. да защитава, а не да подлага на преоценка традиционния ред и устоите на българското семейство.

„Вие, децата, бъдете послушни на родителите си, в името на Господа, защото това е справедливо. "Почитай баща си и майка си" (това е първа заповед с обещание), "за да ти бъде добре, и да живееш дълго на земята". И вие, бащите, не дразнете децата си, а ги възпитавайте в учение и наставление Господне.” (Послание на св. ап. Павел до ефесяни, 6:1-4) Този християнски подход векове наред е давал отлични плодове, които са предотвратявали разрастването на бездуховността, непослушанието, социалната деградация, разврата, насилието и разрушителните зависимости сред младите поколения.

ПО АСПЕКТ VI - Защитеност на родителите и техните родителски права

Водещият принцип „Всички права за всички деца” създава дисбаланс в НСД 2019-2030 г., защото абсолютизира правата на детето, сякаш то може да бъде разглеждано като пълноценен субект извън своето семейство и извън йерархичните отношения с родителите му. Колкото са защитени правата на детето, толкова трябва да бъдат защитени и правата на неговите родители. Родителският авторитет не следва да бъде занижаван в НСД 2019-2030 г. чрез изкуствени и крайни ограничения по отношение на възпитателните методи, които могат да бъдат използвани в отглеждането на децата. Родителите не бива да бъдат лишавани от правото им да осигуряват и да избират вида детско възпитание и образование според своите морални, религиозни и педагогически убеждения (залегнало в ЕХПЧ, ЕКПЧ, ВДПЧ и МППГП).

Св. Синод счита, че наред с това трябва да се избегне стратегическо толериране и непропорционално завишаване правата на държавата в сферата на възпитанието и отглеждането на детето. „Никой не трябва да бъде подлаган на произволна намеса в личния му живот” (ВДПЧ, чл.12). НСД 2019-2030 г. следва да избегне заложеното в настоящия й проекто-вариант изземване на родителски права в полза на държавни чиновници и социални институции извън семейството. Стратегията би била приемлива и полезна за българското общество, ако изцяло съобрази

конституционните права на родителите, които не бива да бъдат лесно замествани с алтернативната грижа на социалните служители. Тъй като НСД 2019-2030 г. съдържа твърде много общи и недефинирани в закона термини, тя залага риск за фатални грешки в преценката на държавата, за сериозни злоупотреби и за пагубни решения спрямо детския живот и развитие.

Търсенето на средства за борба със случаи на физическо и психическо насилие от страна на възрастни / родители над деца не бива да води до генерално стесняване на родителските правомощия у нас. Повечето български родители са добри родители и не е справедливо те да бъдат ограничавани и заплашвани заради вината на малък процент други родители, които проявяват ниска загриженост или дори агресия спрямо децата си поради слаб родителски капацитет. Проектно-стратегията трябва да отчете, че закрилата над родителските права е в интерес и на самото дете. При възникването на някакъв проблем, свързан с детето, тези, които са го родили, отглеждат го и го възпитават, в никакъв случай не бива да бъдат вкарвани в ролята на „първи обвиняеми“ и „презумпционно виновни“. Още по-малко би трябвало стратегията да допуска отделянето на детето от родителите му при недостатъчни, нееднозначни и противоречиви данни за тормоз в семейството спрямо детето (срв. с. 37, НСД 2019-2030 г.). Стратегията трябва да доуточни забранените форми на насилие (с. 37, т. 1, т. 2), за да не бъде злоупотребявано с ролята на „жертва“, вкл. и от самите деца, в случаите, когато родителите използват допустими вербални или физически средства за корекция на детското поведение. Текстове като:

„Мерки, насочени към всички възрастови групи

1. Въвеждане на забрана за телесното наказание над деца и ефективна работеща система за наблюдение и изпълнение на тази забрана
2. Въвеждане на работеща система за превенция на домашното насилие, докладване и предприемане на незабавни мерки за закрила при всички случаи на домашно насилие над деца”

създават условия за спекулации, тотално непослушание на детето спрямо родителите му и безконтролно развитие на детската личност с възможност за лесното му отделяне от семейната среда, вкл. и с активното участие на държавни чиновници.

Също така НСД 2019-2030 г. трябва да избегне узаконяването на насилствената институционализация на децата (между 0-3 г. възраст в

детските ясли и между 3-7 г. възраст в детските градини и училищата) без никаква възможност за алтернативно решение на техните родители. В тази крехка възраст най-първото право и най-ключовият интерес на детето е да прекарва колкото се може повече време със своите родители, от което зависи цялостното му психофизическо развитие. Този интерес трябва да бъде защитен съобразно желанията и възможностите и на родителите.

ПО АСПЕКТ VII – Съобразяване с нагласите и потребностите на българското общество и елиминиране на неприложими в българските условия чужди практики и политики по отношение на детето и семейството

Св. Синод не одобрява механичното възприемане и прилагане на чуждестранни практики и политики в сферата на детското развитие и семейния институт, нито поощрява тяхното макар и временно експериментиране върху българските деца и българските семейства. Все по-либералните методи на „възпитание” и „образование”, които странят от здравите и консервативни ценности на християнството, носят на обществата, в които се прилагат, ценностен разпад, развърщане на децата и младежта, изкуствена преориентация по отношение на пола, значително намаляване на техните физически и морални сили, дух на протест, отчаяние, безнадеждност и суицидност.

Отхвърлянето от българското общество на Истанбулската конвенция е достатъчно знаков пример за това, че всяка национална стратегия трябва да се съобразява с нагласите на българския народ. Народът ни засвидетелства пред управляващите, че не одобрява формите на семейното, образователното и социалното експериментиране и инженерство, особено тези, внасяни отвън. Така също българското семейство не би приело стратегия, с която се нарушават вековните му традиции, религиозно-нравствените му устои и чувствителната сфера, свързана с отглеждането, възпитанието и образованието на българските деца. При несъобразяване с тези фактори одобряването на НСД 2019-2030 г. би се превърнало в инструмент за противопоставяне на държавата и семейството. А това не е в интерес нито на детето, нито на семейната общност, нито на здравината на българската държава. Чистотата на детските души, правата на родителите и защитата на традиционното семейство имат пряко отношение към националната сигурност, държавния просперитет и вечното спасение в Бога.